

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Salonen, S. & Haatainen, G. (2022) Take away -pakkauksen muodot ja visuaalisuus – haasteet erityisryhmille. TAMK-blogi, 8.12.2022.

URL: <https://blogs.tuni.fi/tamkblogi/hanketoiminta/take-away-pakkauksen-muodot-ja-visuaalisuus-haasteet-erityisryhmille/>

Take away -pakkauksen muodot ja visuaalisuus – haasteet erityisryhmille

8.12.2022 — Arja Hautala

Miten voisimme huomioida kaikki käyttäjäryhmät pakkausten suunnittelussa? Eivät pelkästään erityisryhmät, vaan koko väestö arvostaisi selkeitä lajitteluohjeita, ilmenisivät ne sitten pakkauksessa tekstimuotoisena informaationa, visuaalisina symboleina tai pakkauksen fyysisissä muodoissa.

Take away -pakkausratkaisujen suunnittelussa tulee pohtia myös eettisiä näkökulmia. Elinympäristömme tulisi rakentaa sellaiseksi, että se on esteetön kaikille ihmisille. Tällöin tulisi huomioiduksi sellaiset väestöryhmät, joilla itsenäisen elämän ja osallisuuden mahdollisuudet ovat rajoittuneet tai joilla on heikentynyt toimintakyky. Päivittäisessä toiminnassamme käsittelemme monenlaisia pakkauksia pitkin päivää.

Tavoitteena tulee olla kaikkien hyvinvointia tukeva elinympäristö, joka ehkäisee eriarvoisuutta, tukee omatoimisuutta sekä edistää jokaisen mahdollisuuksia tasavertaiseen ja itsenäiseen elämään kaikissa yhteiskuntamme (Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko. 2002, 386.).

Erityisryhmät

Take away -pakkausten käyttäjällä saattaa olla esimerkiksi hahmotushäiriö tai jokin rajoite, joka vaikeuttaa myös pakkausten fyysistä käyttöä. Hahmotushäiriö on yleistermi vaikeuksille, jotka johtuvat poikkeuksellisesta tavasta käsitellä visuaalista eli näköhavaintoon pohjautuvaa pakkausinformaatiota. Kuluttajan hahmotusvaikeudesta johtuvat ongelmat saattavat ilmetä esimerkiksi visuaalisen informaation hahmottamisen hankaluuksina tai vaikeuksina avaruudellisessa hahmottamisessa. Visuaalisen tarkkaavaisuuden häiriöt vaikeuttavat pakkausinformaation havainnointia ja tunnistamista. (Aalto Yliopisto. 2022.)

Visuaaliset pakkausmerkinnät toki saattavat auttaa edellä mainituissa lukihaasteissa, mutta hahmotushäiriöiselle ne voivat olla erittäin vaikeasti omaksuttavissa. Take away -pakkausten visuaalisten ohjeiden tulisi olla mahdollisimman selkeitä, yksiselitteisiä ja helposti hahmotettavissa. Monimutkaiset ohjeet, jotka sisältävät paljon tiivistä informaatiota saattavat olla vaikeasti ymmärrettävissä. Tällöin pakkauksen lajitteluohjeista ei ole hyötyä käyttäjälle.

Myös muunlaiset synnynnäiset tai onnettomuuksista johtuvat rajoitteet voivat olla toimintakyvyn tai sosiaalisen selviytymisen esteitä. Take away -pakkausratkaisuisa voitaisiin pohtia näiden erityisryhmien huomioimista myös sosiaalisen ympäristön mukauttamisen keinoin.

Ihannetilanteessa pakkausratkaisuisa tehdyt ratkaisut ovat niin hyviä, että rajoittuneesti toimiva henkilö pystyy toimimaan kuten kaikki muutkin (Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko. 2002, 115).

Pakkausten suunnittelijoille on haasteellista huomioida kaikki käyttäjäryhmät, kun **omakohtainen kokemus** puuttuu. Tässä suunnittelutyössä voisi auttaa kolmannen sektorin ja järjestöjen asiantuntijat, jotka osaavat antaa kommentteja pakkausten käyttäjäystävälliseen suunnitteluun. Haasteena voi myös olla, että saattaa olla vaikeaa osoittaa sellaista liiketaloudellista merkitystä, jolla parantuneiden pakkausratkaisujen kustannukset katettaisiin. On lisäksi keskeistä huomioida, että vaikka erityiskäyttäjäryhmät huomioidaan pakkausratkaisuja kehitettäessä, ei se saa luonnollisestikaan näkyä millään tavalla korostuneesti itse pakkauksessa. **Yksilöä luokittelevista, leimaavista tai erityisyyttä korostavista merkinnöistä on luovuttava** ja pohdittava lähinnä sitä, miten välittää yksinkertaisesti ja saavutettavasti tietoa pakkauksen käyttäjälle pakkauksen avaamisesta, sulkemisesta ja oikein lajittelemisesta (Ladonlahti & Pirttimaa 2001, 45).

Mitä RUOKO-hanke on saanut selville?

Tampereen ammattikorkeakoulun Ruokaa kotiin kestävästi ja älykkäästi (RUOKO) -hanke pyrkii laajalla yhteistyöllä kehittämään take away -ruokapakkauksille ympäristöystävällisiä pakkausmateriaaleja ja uusia lajitteluratkaisuja. RUOKO-hankkeessa kehitetään kestäviä, älyominaisuuksin varustettuja, elintarviketurvallisia ja toimivia kiertotalouteen pohjautuvia materiaali-, pakkaus- ja kuljetusratkaisuja ruokatuohteiden ja valmisaterioiden ulosmyyntiin pirkanmaalaisten pk-yritysten kanssa.

RUOKO-hankkeen yhtenä tavoitteena on auttaa kotiin kuljetetun ruokapakkauksen oikeassa lajittelussa ja kierrättämisessä. Tietävästi vain alle puolet kotitalouksista lajittelee pakkausjätteensä asianmukaisesti. Hankkeen syksyllä 2021 teettämässä kuluttajakyselyssä

ilmeni, että puolet vastaajista koki, ettei lajitteluohjeet take away -pakkauksissa ole niin selvät, että pakkaus olisi helppo lajitella.

Haasteita siis riittää! Pakkauksen **tiiviyys**, mutta toisaalta helppo **avattavuus** ja tarvittaessa **suljettavuus** ovat pakkausten ominaisuuksia, joita jokainen kuluttaja arvostaa. Nämä nousivat esiin myös hankkeessa teettämässä kuluttajakyselyssä. Lisäksi kyselyssä nostettiin esille valtakunnalliset yhtenäiset lajittelun värikoodit, selkokieliyys kirjallisissa ohjeissa sekä lajitteluohjeiden saavutettavuus.

Saavutettavuudella tarkoitetaan aineetonta ympäristöä, esimerkiksi verkkosivuja ja palveluita. Se saatetaan usein sekoittaa esteettömyyteen, joka puolestaan vastaa fyysistä ympäristöä, esimerkiksi julkisia kulkuvälineitä. (Invalidiliitto ry)

Erityisesti take away -ruokapakkausten kohdalla tulee huomioida se, että ruoka usein syödään kodin ulkopuolella. Tällöin kotoa löytyvien apuvälineiden käyttö ei pakkauksen avaamisessa ole mahdollista. Tämä tulee huomioida jo pakkausta suunniteltaessa, jotta mm. ikäihmisille ei koidu tästä haasteita.

Pakkausratkaisuja suunniteltaessa joudutaan tekemään useita kompromisseja pakkausten eri ominaisuuksia valittaessa, unohtamatta kustannuskysymyksiä ja kannattavuuttakaan.

Lähteet:

Aalto Yliopisto. 12.5.2022. Hahmottamisen vaikeudet.

<https://www.aalto.fi/fi/palvelut/hahmottamisen-vaikeudet> Luettu: 16.2.2022

Invalidiliitto ry. Saavutettavuus. <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus> Luettu 5.6.2022

Kaski, M. (toim.), Manninen, A., Mölsä, P. & Pihko, H. 2002. Kehitysvammaisuus. WSOY: Porvoo.

Ladonlahti, T. & Pirttimaa, R. 2001. Erityispedagogiikan kohderyhmät tieteenalan määritelmässä, tutkintovaatimuksissa ja opinnäytetöissä. (40–53). Teoksessa. Ladonlahti, T., Naukkarinen A. & Vehmas. S. Poikkeava vai erityinen? Atena: Juva.

Teksti: Lehtori Sami Salonen, Liiketalous ja media, TAMK ja projektityöntekijä Ginstia Haatainen, Rakennettu ympäristö ja biotalous, TAMK

Graafinen ilme: Ginstia Haatainen

Kuvat: Pixabay, Canva